

Nederlandse agrarische opleidingen zijn voor een flink deel vrij in het inrichten van hun onderwijs. Biologische landbouw is geen verplicht vak. Het is aan de scholen zelf of ze er aandacht aan besteden of hoeveel ruimte een student daarvoor krijgt. De variatie aan 'biologisch onderwijs' is dan ook groot.

TEKST RUUD HENDRIKS | FOTO WARMONDERHOF

Waar kun je terecht als je over biologische landbouw wilt leren?

Biologische landbouw in het onderwijs

Mbo

In het mbo-onderwijs op de agrarische onderwijscentra (AOC's) is het erg verschillend wat er aan biologische landbouw wordt gedaan. Omdat het niet verplicht is, hangt het van de docenten af of er tijd en aandacht voor is. Wanneer een docent vertrouwd is met biologische landbouw en er een netwerk in heeft, lukt het wel om er in elk geval op kennismakend niveau aandacht aan te besteden. Heeft de docent die interesse niet, dan zal ook de leerling het niet tegenkomen, want lesgeven over dit thema zonder achtergrondkennis werkt niet. Er zijn nog best veel leerlingen die met kritische vragen of negatieve associaties komen, en daar goed op in kunnen gaan is dan wezenlijk. Biologische landbouw staat vaak in de vorm van excursies in het rooster en sommige scholen werken tijdens een projectweek aan het thema. Landstede in Raalte is bijvoorbeeld actief rond biologische varkenshouderij. AOC Friesland heeft samen met een koksopleiding van een ROC een paar seizoenen biologische diners aan huis verzorgd.

Warmonderhof

Nederland kent sinds 1947 de gespecialiseerde mbo-opleiding Warmonderhof. Indertijd begonnen als particulier initiatief, twee keer verhuisd, maar nog steeds in de oorspronkelijk opzet met een combinatie van leren, werken en wonen op één terrein. Terwijl BD-landbouw slechts tien procent van de totale biologische landbouw uitmaakt, heeft de enige gespecialiseerde school in Nederland dus een BD-achtergrond. Warmonderhof maakt al sinds begin jaren vijftig deel uit van het officiële agrarische onderwijs en is nu onderdeel van het Groenhorst College. De kern van Warmonderhof zijn de BD-land- en tuinbouwopleidingen. De vierjarige dagschool heeft tussen tachtig en negentig studenten en de tweejarige deeltijdopleiding (volwassenen) heeft er ruim vijftig. Landbouw & Zorg was ook een grote deeltijdopleiding met meerdere locaties, maar die krimpt omdat meer

scholen het nu aanbieden. Er blijft één groep over in Dronten die de antroposofische benadering van zorg als basis heeft. Verder is er samenwerking met Duitsland. In een twee-jarig programma krijgen studenten met biologische ervaring een ondernemersopleiding BD-landbouw. Zij komen daarvoor tien keer een week naar Nederland.

Hbo

Door de grote ruimte voor projecten op het hbo kan elke student die dat wil gedurende zijn opleiding tijd besteden aan biologische landbouw. Ron Methorst van de Agrarische Hogeschool in Dronten vertelt: "Biologische landbouw is geïntegreerd in de opleiding omdat verduurzaming van de landbouw en systeem-benadering op veel plaatsen in het leerplan aandacht krijgt. Biologische landbouw is hierin een belangrijk aandachtspunt. Een toenemend aantal studenten heeft thuis een biologisch bedrijf, we zien dan ook dat de acceptatie van biologische landbouw groot is. De fase dat het not done was, is voorbij. Studenten kiezen voor

'Een groeiend aantal studenten heeft thuis een biologisch bedrijf'

de uitwerking van opdrachten een eigen specialisatie, en dit is steeds vaker een biologische landbouw-gerelateerd onderwerp."

Op andere hbo-instellingen is de situatie vergelijkbaar. Een specialisatie biologische landbouw is er niet, maar de student kan het op diverse plaatsen tegenkomen en kan er desgewenst een eigen specialisatie van maken.

Wageningen Universiteit

Wageningen Universiteit biedt een tweejarige master-opleiding Organic Agriculture (MOA), met als keuzerichtingen agro-ecology en consument & markt. Jaarlijks beginnen tussen de tien en dertig studenten waarvan driekwart uit het buitenland. Een deel van de internationale studenten heeft al werk, en volgt in dat kader de opleiding. De MSc bestaat uit een aantal theoretische vakken, een praktijkperiode van vier maanden en een afstudeeronderzoek. "Afgestudeerden van MOA komen zeer divers terecht", vertelt studieadviseur Cor Langeveld. "Zo behandelt Marre Loefs bij de Triodosbank kredietaanvragen van biologische boeren, werkt Marja Hoorweg als onderzoeker bij het PPO, werkt Marian Blom bij Bionext en is Chris Veenemans in Frankrijk een geitenhouderij gestart." Studenten en afgestudeerden hebben een sterke band met de praktijk én hebben een stevige band met elkaar. Ze houden contact via het studentenoverleg Ecologische Landbouw (StEL, dat al sinds de jaren tachtig bestaat) en in een studiekekring binnen het alumnin netwerk KLV.

Internationaal

Warmonderhof was lange tijd de enige biologisch-(dynamisch)e opleiding in Europa. Inmiddels zijn er ook in België en Engeland opleidingen, opgezet in samenwerking met Warmonderhof. In Duitsland worden veel jonge mensen in het Meister/Geselle-systeem op BD-boerderijen opgeleid, en er is een ecologische opleiding in Kleve. Helaas is de universitaire biologisch-dynamische vakgroep, onder leiding van de Nederlander Ton Baars, dit voorjaar opgeheven. In Frankrijk is biologische landbouw sinds kort een verplicht vak op de middelbare agrarische scholen. In Frankrijk, Spanje en Hongarije zijn initiatieven gaande om bio- en BD-opleidingen te starten. Er zijn dus uiteenlopende constructies waarin opleidingen voor biologische landbouw vormkrijgen, maar duidelijk is dat er veel in beweging is. Door de groei van de sector wordt de behoefte aan scholing groter. ■

Ruud Hendriks is teamleider Warmonderhof bij Groenhorst College

Lees meer over de plek van biologisch in het groen onderwijs, en beeldvorming daarover, in het artikel op pagina 14.

Studenten Warmonderhof vertellen over hun opleiding

'Hier ga ik mijzelf verder ontwikkelen'

Op Warmonderhof komen heel verschillende mensen af om biologische landbouw te leren. Zo divers als hun achtergrond is, zo variëren ook hun toekomstbeelden. Vier studenten, zowel deeltijd als voltijd, vertellen over hun ervaringen. Waarvan leerden ze het meest?

TEKST BART WILLEMS | FOTO'S WARMONDERHOF

Linda Puijn:

Net afgestudeerd Landbouw en Zorg, 27 jaar. Vorige opleiding, mbo 4 Dierverzorging. Werkt momenteel als diervoorzorg op de Educatieve zorgboerderij de Ulebelt in Deventer.

Hoe ben je op deze opleiding terechtgekomen?

"Via mijn werkgever. Ik was al op zoek naar een opleiding, en een biologisch-dynamische opleiding sloot goed aan bij onze biologische bedrijfsvoering."

Vond je het zwaar om werk en opleiding te combineren?

"Het was best goed te doen, ik werk hier al twee jaar en ben dus goed ingewerkt. Het maken van huiswerk was pittig. Je ertoe zetten om alles op papier te krijgen viel best tegen, voor een zo praktisch ingesteld mens als ik. Ik had veel aan het opstellen van een begeleidingsplan, dieper op een zorgvrager ingaan. Dat dwingt me om beter naar deze mensen en hun mogelijkheden te kijken."

Ligt in jouw werk de nadruk meer op de diervoorzorg of op de zorg?

"Het wisselt per dag. Soms werk ik alleen met de dieren, meestal